

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

Departament Polityki Senioralnej

**Sprawozdanie z realizacji Programu Wieloletniego „Senior +”
na lata 2015-2020 Edycja 2016**

senior.gov.pl

Warszawa, 29 wrzesień 2017 r.

Spis treści

Wstęp.....	3
I. Cel Programu	5
II. Zakres Programu	5
III. Czas realizacji zadań	8
IV. Finansowanie programu	9
V. Działania realizowane w ramach Edycji 2016 Programu	10
Podział na województwa – oferty złożone	14
Oferty dofinansowane.....	15
VI. Poziom wykonania wydatków Programu w roku 2016	17
VII. Działania realizowane w ramach Dziennych Domów	18
VIII. Przykłady zrealizowanych projektów	20
IX. Zmiany wprowadzone do Programu w 2016 r.	24
Podsumowanie	25

Wstęp

W Polsce od kilkunastu lat obserwowany jest proces zmian struktury demograficznej, którego cechą jest rosnący udział osób starszych w populacji ogółem. W końcu 2016 r. liczba ludności Polski wynosiła 38,4 mln, w tym ponad 9 mln stanowiły osoby w wieku 60 lat i więcej (prawie 24%) wobec 5,6 mln (ok. 15%) na początku lat 90. ub. wieku. Z opracowanej w 2014 r. prognozy ludności wynika, że w perspektywie do 2050 r. ogólna liczba ludności Polski zmniejszy się o ponad 4,5 mln, natomiast będzie wzrastać zarówno liczba, jak i odsetek osób w wieku 60 lat i więcej:

- w 2025 r. (za ok. 10 lat) osób w wieku co najmniej 60 lat będzie ponad 10 mln i będą stanowiły one prawie 28% ludności kraju;
- w 2035 r. (za ok. 20 lat) – 11,4 mln (32%), tj. prawie 1/3 populacji;
- w ostatnim roku prognozy (2050) ich udział wzrośnie do ponad 40% (13,7 mln osób w wieku co najmniej 60 lat).

Wydłużająca się przeciętna długość życia, przy jednoczesnym spadku liczby urodzeń, sprawia, że w perspektywie najbliższych dwudziestu kilku lat nastąpi gwałtowny proces starzenia się ludności.

Przedstawione powyżej zjawiska oraz zmiany struktury demograficznej powodują, że Polska stoi przed szeregiem wyzwań związanych z planowaniem i kształtowaniem polityki w obszarze aktywności społecznej osób starszych. Polityka społeczna wobec osób starszych, której celem jest wspieranie i zapewnienie możliwości aktywnego starzenia się w zdrowiu oraz prowadzenia samodzielnego, niezależnego i satysfakcjonującego życia, stanowi jeden z priorytetowych celów polityki publicznej Rady Ministrów.

Wychodząc naprzeciw wyżej wymienionym zmianom Rada Ministrów realizuje *Program Wieloletni „Senior+” na lata 2015-2020* (wcześniej pod nazwą „Senior-WIGOR”). Polega on na wsparciu tworzenia placówek dziennego pobytu dla osób starszych przez jednostki samorządu, których strategie rozwoju pomocy społecznej uwzględniają rozwój infrastruktury dla osób starszych lub w których brak jest innej infrastruktury pomocy społecznej tego typu.

Program „Senior+” jest elementem polityki społecznej państwa w zakresie:

- wsparcia finansowego jednostek samorządu w zakresie realizacji zadań własnych określonych w art. 17 ust. 2 pkt 3, art. 19 pkt 11 oraz art. 21 pkt 5 ustawy o pomocy społecznej,
- poprawy jakości życia seniorów w środowisku lokalnym,
- zapewnienia seniorom wsparcia oraz pomocy adekwatnej do potrzeb i możliwości wynikających z wieku i stanu zdrowia, w tym wsparcia specjalistycznego,
- integracji społecznej środowiska seniorów, w tym rozwoju działań samopomocowych,
- zwiększenia zaangażowania seniorów w życie społeczności lokalnych,
- promowania aktywnego starzenia się.

I. Cel Programu

Celem Programu jest wsparcie osób starszych oraz rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób starszych poza miejscem ich zamieszkania przez dofinansowanie działań jednostek samorządu terytorialnego, zwanych dalej jednostkami samorządu, w rozwoju na ich terenie sieci placówek dziennego pobytu – Dziennych Domów.

Celem Programu jest w szczególności zapewnienie wsparcia osobom starszym (nieaktywnym zawodowo w wieku 60+) przez umożliwienie korzystania z oferty na rzecz społecznej aktywizacji, w tym oferty prozdrowotnej, obejmującej także usługi w zakresie aktywności ruchowej lub kinezyterapii, edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej i opiekuńczej. W ramach Programu przewidziane zostało udostępnienie osobom starszym infrastruktury pozwalającej na aktywne spędzanie czasu wolnego, a także zaktywizowanie i zaangażowanie ich w działania samopomocowe i na rzecz środowiska lokalnego¹.

II. Zakres Programu

Program polega na wspieraniu jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu placówek dziennego pobytu dla osób starszych – Dziennych Domów, których strategię rozwoju pomocy społecznej uwzględniają rozwój infrastruktury dla osób starszych lub w których brak jest innej infrastruktury pomocy społecznej tego typu. W 2016 r. preferowane były oferty, które w zakresie realizacji zadania miały objąć jednostki samorządu charakteryzujące się wysokim odsetkiem osób starszych w populacji ogółem oraz brakiem infrastruktury pomocy społecznej służącej realizacji usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób starszych poza miejscem ich zamieszkania.

Zgodnie z wymaganiami Dzienny Dom powinien być usytuowany w miejscu dostępnym dla osób starszych z różnych lokalizacji jednostki samorządu. Wymagany minimalny standard warunków lokalowych placówek tworzonych w ramach Programu w 2016 r., pozbawionych barier funkcjonalnych² uwzględniał:

¹ Współpraca Dziennych Domów z innymi inicjatywami na rzecz aktywizacji osób w środowisku lokalnym przez jednostki samorządu przez inicjowanie współpracy i łączenia inicjatyw lokalnych ma na celu skuteczną aktywizację seniorów oraz włączenie ich w życie społeczności lokalnych.

²Barier uniemożliwiających korzystanie z miejsc, obiektów budowlanych, budynków i lokali, mebli i sprzętów w związku z realizacją zadania publicznego

- 1 pomieszczenie ogólnodostępne wyposażone w stoły i krzesła, pełniące funkcję sali spotkań, jadalni;
- podłogi wykonane z materiałów antypoślizgowych;
- pomieszczenie lub pomieszczenia kuchenne lub aneks kuchenny, wyposażone w sprzęty, urządzenia i naczynia do przygotowania i spożycia posiłku przygotowanego przez seniorów;
- 1 pomieszczenie klubowe z biblioteczką i prasą, wyposażone w sprzęt RTV, komputer z dostępem do Internetu, kanapy i fotele;
- 1 pomieszczenie do utrzymania lub zwiększenia aktywności ruchowej lub kinezyterapii wyposażone w podstawowy sprzęt, odpowiedni do potrzeb i sprawności seniorów (np. materace, leżanka, rotory, drabinki, drobny sprzęt do ćwiczeń indywidualnych itp.);
- pomieszczenie do odpoczynku z pięcioma miejscami do leżenia;
- 1 pomieszczenie do terapii indywidualnej lub poradnictwa rozumianego jako szeroko pojęta praca socjalna;
- pomieszczenie pełniące funkcję szatni dla seniorów i personelu z indywidualnymi szafkami;
- 1 łazienkę wyposażoną w 2 toalety (dla kobiet i mężczyzn), zapewniające odpowiednią przestrzeń manewrową oraz wyposażone w uchwyty przy toalecie, odpowiednio przystosowaną umywalkę i prysznic z krzeselkiem, uchwyty pod prysznicem;
- wydzielone miejsce w łazience na pralkę i odpowiednio wyposażone miejsce do prasowania;
- pokój pielęgniarstwa;
- plac z ogrodem, przy czym koszty związane z urządzeniem (wyposażeniem) placu nie były kwalifikowalne w ramach przyznawanych dotacji.

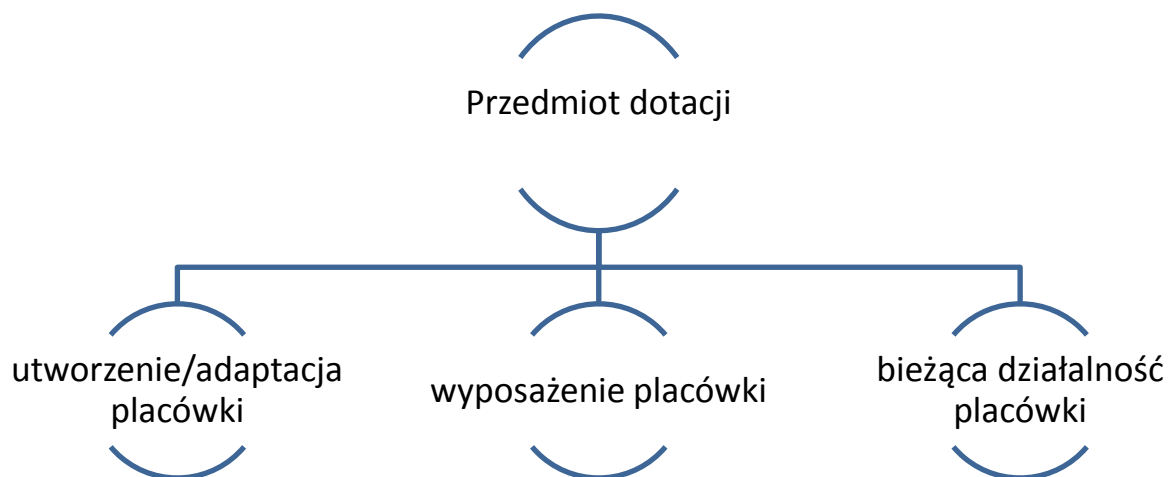
Działalność bieżąca Dziennego Domu polegała na:

- realizacji podstawowych usług mających na celu udzielanie pomocy w czynnościach codziennych;
- zapewnieniu minimum jednego posiłku, w szczególności gorącego;
- oraz innych usług wspomagających, dostosowanych do potrzeb osób starszych.

Dzienny Dom musiał zapewniać co najmniej 8-godzinną ofertę usług w dniach od poniedziałku do piątku. Podstawowy zakres usług świadczonych przez Dzienny Dom obejmował w szczególności usługi:

- socjalne,
- edukacyjne,
- kulturalno-oświatowe,
- aktywności ruchowej lub kinezyterapii,
- sportowo-rekreacyjne,
- aktywizujące społecznie (w tym wolontariat międzypokoleniowy),
- terapii zajęciowej.

Minimalny standard zatrudnienia w Dziennym Domu wymagał: co najmniej 1 pracownika na 15 osób starszych oraz fizjoterapeuty lub terapeuty zajęciowego lub pielęgniarki lub ratownika medycznego. Dodatkowo, w zależności od potrzeb, w placówce mógł być zatrudniony psychoterapeuta, instruktor terapii, psycholog, dietetyk (w wymiarze czasu odpowiednim do potrzeb oraz preferencji placówki). W przypadku Dziennych Domów o liczbie miejsc większej niż 15, a mniejszej niż 30, jednostka samorządu we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy miała możliwość zaangażowania stażysty. Wymagania oraz kwalifikacje pracowników i współpracowników do realizacji oferty usług w ramach Dziennego Domu były określane przez jednostki samorządu.

Jednostki samorządu po uzyskaniu dotacji w ramach Programu miały możliwość zlecenia realizacji zadania zgodnie z art. 25 ust. 1 i 5 ustawy o pomocy społecznej podmiotom prowadzącym działalność w zakresie pomocy społecznej, o których mowa w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Jednostki samorządu, zgodnie z przepisami art. 5 ust. 2 pkt 7 ww. ustawy, mogły także realizować zadanie w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi, o których mowa w art. 3 ust. 2 oraz podmiotami wymienionymi

w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Podmioty te nie musiały posiadać statusu organizacji pożytku publicznego (opp).

Tworzenie Dziennych Domów w edycji 2016 Programu polegało na adaptacji lub remoncie już istniejących obiektów albo ich części i realizacji usług w zakresie dostosowanym do potrzeb osób starszych. Jednostki samorządu terytorialnego mogły wykorzystać pomieszczenia, które zostały zaadaptowane lub wyremontowane w ramach inwestycji finansowanych z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (zapewniając również spełnienie kryterium trwałości tej inwestycji).

Zasady funkcjonowania Dziennych Domów oraz tryb kwalifikowania osób do uczestnictwa w działaniach przez nie realizowanych oparto o przepisy ustawy o pomocy społecznej. Kryteria uczestnictwa seniorów oraz zakres działania Dziennych Domów określał organ stanowiący jednostki samorządu, który jest beneficjentem Programu. Za ogłoszenie o otwarciu Dziennego Domu oraz możliwości skorzystania z ich usług przez ostatecznych beneficjentów odpowiadała jednostka samorządu terytorialnego.

Za funkcjonowanie Dziennych Domów oraz utrzymanie liczby miejsc, a także za dowożenie seniorów, w szczególności mających trudności w poruszaniu się, odpowiadały jednostki samorządu. Koszty działania Dziennych Domów były pokrywane ze środków Programu – nieprzekraczających 1/3 wartości zadania (miesięcznie: nie więcej niż 200 zł na utrzymanie jednego miejsca w Dziennym Domu oraz co najmniej 2/3 ze środków własnych jednostek samorządu, w tym środków pochodzących od beneficjentów ostatecznych – seniorów lub ich rodzin).

W Dziennych Domach uruchamianych w ramach Programu nie mogły być tworzone miejsca całodobowego pobytu.

III. Czas realizacji zadań

W otwartym konkursie ofert w ramach Programu w Edycji 2016 dofinansowane zostały jedynie projekty „jednoroczne”, tj. projekty realizowane wyłącznie w 2016 r. Zatem nieprzekraczalnym terminem zakończenia zadania był 31 grudnia 2016 r.

W przypadku otrzymania dotacji w ramach modułu I konkursu na realizację zadania dotyczącego utworzenia lub wyposażenia oraz ewentualnego zapewnienie funkcjonowania Dziennego Domu, wydatki poniesione na realizację zadania uznano za kwalifikowalne od dnia

rozstrzygnięcia konkursu, tj. od dnia opublikowania na stronie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej listy ofert, które zostały zakwalifikowane przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

W przypadku otrzymania dotacji w ramach modułu II konkursu na realizację zadania publicznego dotyczącego zapewnienia funkcjonowania już istniejącego Dziennego Domu, okres realizacji zadania mógł mieścić się w terminie od 1 stycznia 2016 r. do 31 grudnia 2016 r., a wydatki poniesione w ramach otrzymanej dotacji uznano za kwalifikowalne od dnia 1 stycznia 2016 r.

IV. Finansowanie programu

Środki finansowe na realizację Programu zostały ujęte w budżecie państwa na 2016 r., w rezerwie celowej w części 83 poz. 55, w wysokości 40 mln zł, z czego 38 mln zł zostało przeznaczone na dofinansowanie ofert wyłonionych w konkursie w ramach Programu Edycja 2016, przy czym:

- **na moduł I konkursu** – utworzenie lub wyposażenie oraz ewentualne zapewnienie funkcjonowania Dziennego Domu – przeznaczono kwotę 31 mln zł, z możliwością zwiększenia alokacji o wysokość środków niewykorzystanych w module II,
- **na moduł II konkursu** – zapewnienie funkcjonowania Dziennego Domu – przeznaczono 7 mln zł, z możliwością zwiększenia alokacji o wysokość środków niewykorzystanych w module I.

Pozostałe 2 mln zł stanowiły środki przeznaczone na pomoc techniczną. Zostały one wydatkowane na obsługę Programu (komponentu konkursowego), wymianę dobrych praktyk oraz monitoring i ewaluację działania Programu w latach 2015-2020.

W ramach modułu I konkursu możliwe było otrzymanie dotacji na:

- jednorazowe wsparcie finansowe na utworzenie lub wyposażenie oraz ewentualne zapewnienie funkcjonowania Dziennego Domu w wysokości do 80% całkowitego kosztu realizacji zadania, które nie mogło być wyższe niż 250 tys. zł, z tym że wysokość środków finansowych z budżetu państwa przeznaczonych na adaptację pomieszczeń lub budynku nie mogła być wyższa niż 180 tys. zł, natomiast dodatkowo, jednorazowa

kwota dotacji przeznaczona na wyposażenie Dziennego Domu nie mogła być wyższa niż 70 tys. zł, oraz

- zapewnienie funkcjonowania Dziennych Domów. Dofinansowaniu z budżetu państwa mogły podlegać działania związane z bieżącym utrzymaniem. Jednorazowo kwota dofinansowania na działalność bieżącą Dziennych Domów wynosić mogła nie więcej niż 1/3 faktycznego kosztu utrzymania każdego jednego miejsca miesięcznie, jednak nie więcej niż 200 zł w Dziennym Domu.

Wymagany wkład własny po stronie Oferenta w module I miał charakter wyłącznie finansowy i wynosił minimum 20% wartości projektu. Jako środki własne jednostki samorządu mogły uwzględniać środki pochodzące z Europejskiego Funduszu Społecznego stosownie do zapisów Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój oraz Regionalnych Programów Operacyjnych na lata 2014-2020.

Program zakładał dwa źródła finansowania na utworzenie lub wyposażenie Dziennego Domu: dotację oraz środki własne uczestniczących jednostek samorządu. Natomiast na funkcjonowanie mogły być przeznaczane dodatkowo środki pochodzące z odpłatności ponoszonej przez uczestników.

V. Działania realizowane w ramach Edycji 2016 Programu

W dniu 17 czerwca 2016 r. ogłoszono otwarty konkurs na najlepsze projekty dofinansowywane ze środków Programu. W ramach Programu jednostki samorządu terytorialnego ubiegały się o uzyskanie środków finansowych przeznaczonych na:

- moduł I konkursu – utworzenie lub wyposażenie oraz ewentualne zapewnienie funkcjonowania Dziennego Domu,
- moduł II konkursu – zapewnienie funkcjonowania już istniejących Dziennych Domów.

W 2016 r. złożono 148 ofert na łączną kwotę 15 705 721, 56 zł, w tym na:

- 1) moduł I – 51 ofert na wnioskowaną kwotę 10 416 610, 35 zł,
- 2) moduł II – 97 ofert na wnioskowaną kwotę 5 531 580, 44 zł.

Zgodnie z *Regulaminem otwartego konkursu ofert* w ramach Programu złożone oferty podlegały ocenie formalnej i merytorycznej na poziomie wojewódzkim. Oferty pozytywnie zweryfikowane zostały przekazane do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, gdzie podlegały ostatecznej weryfikacji dokonywanej przez komisję konkursową.

Kryteria oceny formalnej:

1. Czy oferta została złożona przez uprawniony podmiot?
2. Czy oferta została złożona w terminie określonym w ogłoszeniu o konkursie? (decyduje data wpływu do właściwego Urzędu Wojewódzkiego)
3. Czy oferta złożona została na odpowiednim formularzu wskazanym w regulaminie?
4. Czy oferta została podpisana przez osoby uprawnione do reprezentowania oferenta w sprawach majątkowych?
5. Czy oferta jest kompletna a zawarte w niej pola są prawidłowo wypełnione?
6. Czy oferta zakłada zapewnienie wymaganego wkładu własnego (minimum 20% wartości zadania)?
7. Czy do oferty załączono wszystkie wymagane załączniki?
8. Czy oferta spełnia inne wymogi formalne określone w regulaminie, w szczególności w zakresie przewidzianych w kosztorysie rodzajów kosztów i ich kwalifikowalności?

Kryteria merytoryczne dotyczyły ogólnych zasad odnoszących się do treści oferty, wiarygodności i zdolności projektodawcy do podjęcia realizacji projektów w latach 2015-2020 oraz zasad finansowania projektów w ramach Programu.

Kryteria merytoryczne do modułu I konkursu:

- 1) uzasadnienie potrzeby dofinansowania z dotacji działań związanych z realizacją zadania publicznego (20 pkt);
- 2) opis potrzeb wskazujących na konieczność wykonania zadania publicznego, opis ich przyczyn i skutków (20 pkt);
- 3) opis grupy adresatów zadania publicznego (10 pkt);
- 4) opis poszczególnych działań w zakresie realizacji zadania publicznego (20 pkt);
- 5) zasoby kadrowe i rzeczowe Oferenta (10 pkt);
- 6) kosztorys (20 pkt).

Kryteria merytoryczne do modułu II konkursu:

- 1) zgodność przedmiotu oferty z Programem;
- 2) prawidłowość wypełnienia oferty i załącznika;
- 3) prawidłowość kalkulacji kosztów.

Wszystkie złożone 148 ofert zostały ocenione pod względem formalnym i merytorycznym przez Urzędy Wojewódzkie, a następnie przesłane do Departamentu Polityki Senioralnej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Komisja Konkursowa po zapoznaniu się z podstawowymi informacjami przeprowadziła weryfikację złożonych w konkursie ofert oraz ocen dokonanych na poziomie wojewódzkim.

W ramach modułu I 50 ofert z 51 ofert zostało ocenionych pozytywnie merytorycznie oraz rekomendowanych do dofinansowania przez urzędy wojewódzkie. Jedna z ofert (gmina Świlcza) została oceniona na poziomie wojewódzkim negatywnie. Analizując poszczególne oferty Komisja Konkursowa postanowiła zatwierdzić pozytywnie ocenione merytorycznie oferty konkursowe i rekomendować dofinansowanie ofert w wysokości wnioskowanej przez oferentów, jednocześnie zastrzegając konieczność doprecyzowania i uszczegółowienia w poszczególnych przypadkach ogólnych kosztorysów oferentów na etapie podpisywania umów przez Departament Polityki Senioralnej, przy zachowaniu wymaganego poziomu wkładu własnego. Komisja uwzględniła również w rekomendowanej propozycji dofinansowania złożoną przez jednego z oferentów rezygnację (gmina Świebodzin).

Tym samym w ramach modułu I rekomendowano do dofinansowania 49 ofert na łączną kwotę 9 934 925, 50 zł.

Tabela 1 Liczba ofert złożonych oraz rekomendowanych do dofinansowania w ramach Modułu I Programu Wieloletniego „Senior+” na lata 2015-2020. Edycja 2016.

Województwo	Liczba złożonych ofert	Liczba ofert rekomendowanych do dofinansowania
Dolnośląskie	6	6
Kujawsko-pomorskie	2	2
Lubelskie	1	1
Lubuskie	4	3
Łódzkie	2	2
Małopolskie	2	2
Mazowieckie	5	5
Opolskie	3	3
Podkarpackie	2	1
Podlaskie	2	2
Pomorskie	3	3
Śląskie	5	5
Świętokrzyskie	3	3
Warmińsko-mazurskie	5	5
Wielkopolskie	4	4
Zachodniopomorskie	2	2
Łącznie	51	49

Źródło: opracowanie własne (DAS MRPiPS).

W ramach modułu II wszystkie z 97 ofert zostało ocenionych pozytywnie merytorycznie oraz rekomendowanych do dofinansowania przez urzędy wojewódzkie. Analizując poszczególne oferty Komisja Konkursowa postanowiła zatwierdzić pozytywnie ocenione merytorycznie oferty konkursowe i rekomendować dofinansowanie 97 ofert w wysokości wnioskowanej przez oferentów i rekomendowanej przez urzędy wojewódzkie, jednocześnie zastrzegając konieczność doprecyzowania i uszczegółowienia w poszczególnych przypadkach ogólnych kosztorysów oferentów na etapie podpisywania umów przez Departament Polityki Senioralnej, przy zachowaniu wymaganego poziomu wkładu własnego.

W ramach modułu II konkursu – zapewnienie funkcjonowania już istniejących Dziennych Domów rekomendowano do dofinansowania 97 ofert na łączną kwotę 5 457 799,32 zł.

Tabela 2 Liczba ofert złożonych oraz rekomendowanych do dofinansowania w ramach Modułu II Programu Wieloletniego „Senior+” na lata 2015-2020. Edycja 2016.

Województwo	Liczba złożonych ofert	Liczba ofert rekomendowanych do dofinansowania ³
Dolnośląskie	6	6
Kujawsko-pomorskie	2	2
Lubelskie	5	5
Lubuskie	2	2
Łódzkie	6	6
Małopolskie	7	7
Mazowieckie	10	10
Opolskie	1	1
Podkarpackie	10	10
Podlaskie	2	2
Pomorskie	6	6
Śląskie	14	14
Świętokrzyskie	4	4
Warmińsko-mazurskie	5	5
Wielkopolskie	11	11
Zachodniopomorskie	6	6
Łącznie	97	97

Źródło: opracowanie własne (DAS MRPiPS).

Łączna kwota dofinansowania jednostek samorządu terytorialnego w ramach Programu „Senior+” Edycja 2016 rekomendowana przez komisję konkursową wyniosła 15 392 724, 82 zł.

Podział na województwa – oferty złożone

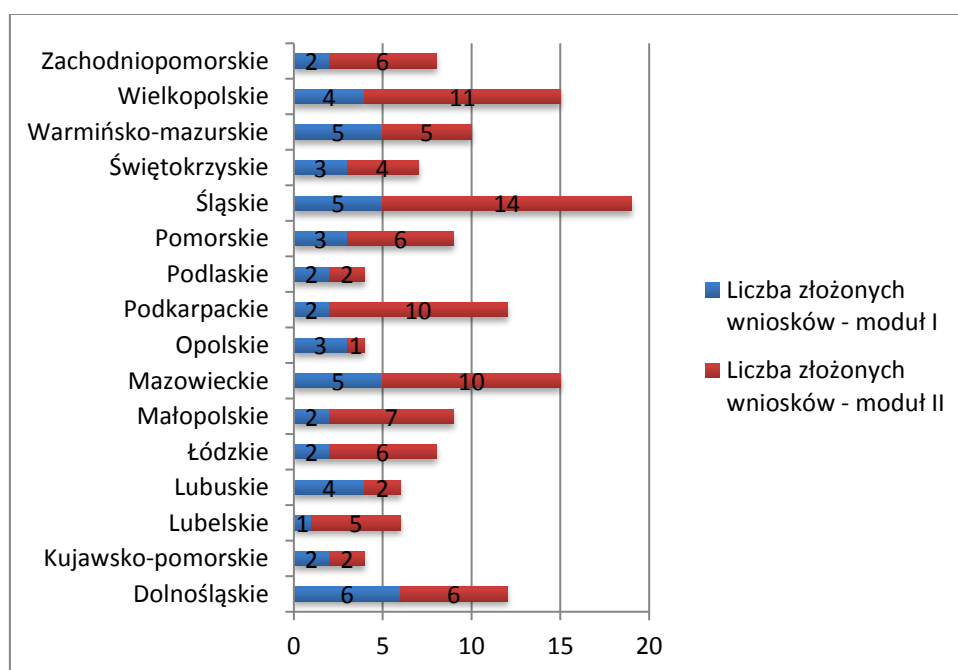
Program objął swoim zasięgiem wszystkie województwa Polski. Udział jednostek samorządu w Programie miał charakter dobrowolny.

³Liczba ofert rekomendowanych do dofinansowania przed rezygnacjami.

W ramach modułu I największa liczba ofert została złożona w województwach: dolnośląskim (6 ofert) oraz mazowieckim, śląskim i warmińsko-mazurskim (po 5 ofert). Najmniej (jedna oferta) została złożona w województwie lubelskim.

W ramach modułu II największa liczba ofert została złożona w województwach: śląskim (14 ofert), wielkopolskim (11 ofert) oraz mazowieckim i podkarpackim (po 10 ofert). Najmniej ofert zostało złożonych przez podmioty uprawnione w województwie opolskim (1 oferta). Warto podkreślić, że blisko 98% jednostek samorządu terytorialnego, które utworzyły dzienne domy pobytu w 2015 r. złożyły ofertę w ramach modułu II.

Wykres 1 Liczba ofert złożonych w ramach Edycji 2016 Programu w podziale na województwa.

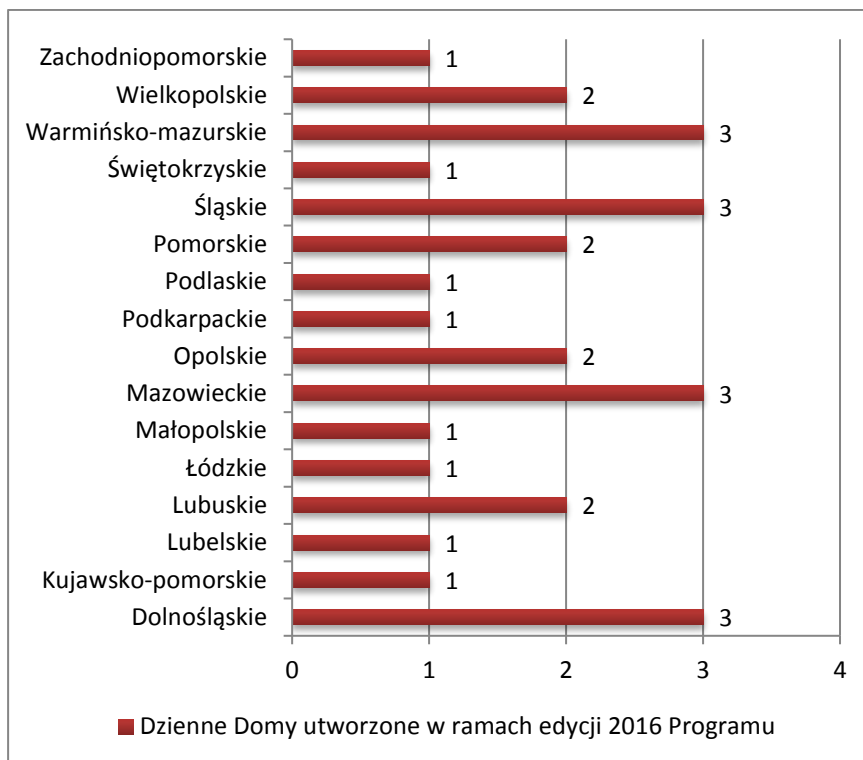
Źródło: opracowanie własne (DAS MRPiPS).

Oferty dofinansowane

W edycji 2016 Programu „Senior+” przeznaczono do dofinansowania łącznie 146 jednostek samorządu, w tym 49 w ramach modułu I oraz 97 w ramach modułu II.

Na skutek złożonych rezygnacji z przyznanych dotacji, w ramach modułu I edycji 2016 Programu „Senior+” utworzono łącznie 28 nowych Dziennych Domów. W każdym województwie została utworzona co najmniej jedna nowa placówka.

Wykres 2 Liczba ofert dofinansowanych w ramach modułu I Edycji 2016 Programu w podziale na województwa

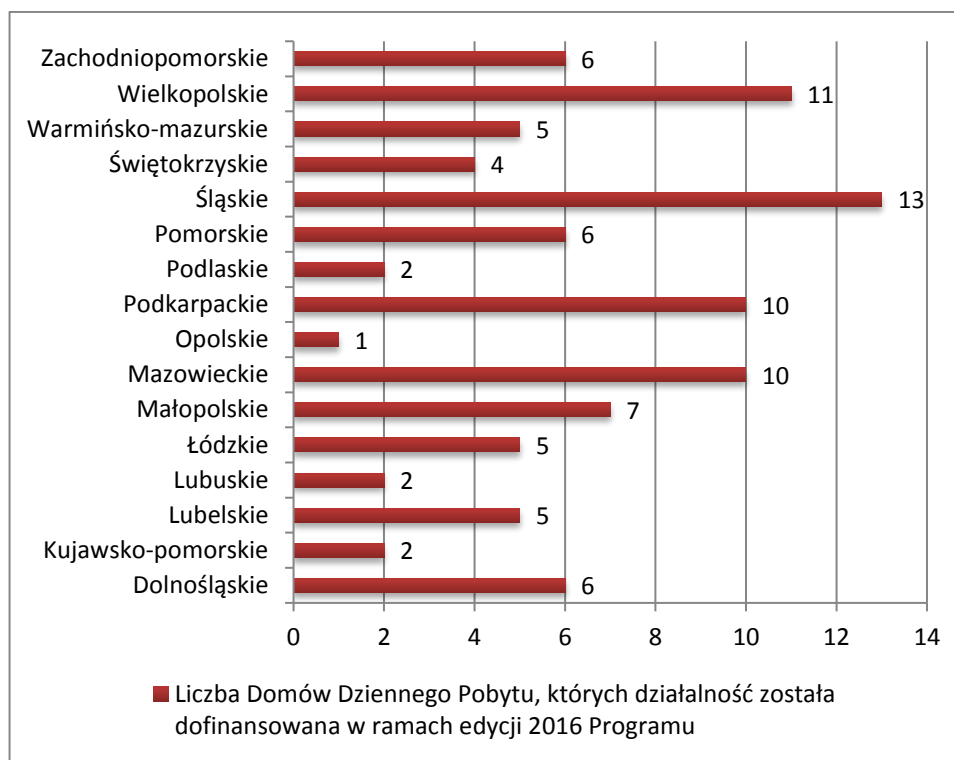

Źródło: opracowanie własne (DAS MRPiPS).

W ramach modułu II Edycji 2016 Programu „Senior+” zaledwie 2 jednostki samorządu terytorialnego postanowiły zrezygnować z przyznanej dotacji. Tym samym dofinansowano funkcjonowanie 94 Dziennych Domów powstałych w 2015 r. Najwięcej podmiotów uprawnionych pochodziło z województwa śląskiego (13), wielkopolskiego (11) oraz województw mazowieckiego i podkarpackiego (po 10). Najmniej Dziennych Domów zostało dofinansowanych w województwie opolskim (zaledwie 1 placówka).

Łącznie w Edycji 2016 Programu „Senior+” dofinansowano 123 jednostki samorządu terytorialnego, w tym 28 w ramach modułu I oraz 95 w ramach modułu II.

Wykres 3 Liczba ofert dofinansowanych w ramach modułu II Edycji 2016 Programu w podziale na województwa

Źródło: opracowanie własne (DAS MRPiPS).

VI. Poziom wykonania wydatków Programu w roku 2016

Program realizowany był w 2016 r. w ramach funkcji **13. Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny**, zadania 13.1 Pomoc i integracja społeczna, podzadania 13.1.4 Wspieranie aktywnego starzenia się, działania 13.1.4.1. (o tej samej nazwie).

Na realizację Programu w 2016 r. wydatkowano 10.729 tys. zł, co stanowi 67,9% planu po zmianach. W ramach Programu w 2016 r. dofinansowano bieżące funkcjonowanie 95 placówek – Dziennych Domów” oraz wsparło uruchomienie 28 nowych placówek w całej Polsce. Zrealizowano także wydarzenie promujące wymianę dobrych praktyk dla powstałych Dziennych Domów połączone z Międzynarodowym Dniem Osób Starszych oraz wykonano również *Badanie ewaluacyjne z realizacji programu wieloletniego „Senior-WIGOR” na lata 2015-2020 – Edycja 2015.*

Niepełne wykorzystanie zaplanowanych na 2016 r. środków finansowych spowodowane było rezygnacją jednostek samorządu terytorialnego z realizacji zadań

publicznych dofinansowanych w ramach konkursu. Powyższe spowodowało także niższe wykonanie wartości miernika przyjętego dla Programu, gdyż łącznie zrealizowano 123 projekty w stosunku do 235 dofinansowanych.

VII. Działania realizowane w ramach Dziennych Domów

Dzięki dofinansowaniu w ramach Edycji 2016 Programu Wieloletniego „Senior+” powstało i rozpoczęło swoje funkcjonowanie 28 dziennych domów. W ramach realizowanych działań placówki te oferowały następujące usługi:

- **Aktywizujące społecznie (w tym wolontariat międzypokoleniowy).**

Osoby starsze w ramach zajęć odbywających się w dziennych domach mogły rozwinąć swoje umiejętności interpersonalne. Organizowane były również wspólne spotkania z młodzieżą.

Przykładowo Dzienny Dom w Zielonej Górze prowadził działania aktywizujące społecznie oraz promujące integrację międzypokoleniową poprzez współpracę z instytucjami takimi jak: Ośrodkiem Terapii Zajęciowej – Arkadia, Przedszkolami nr 34 i 24 w Zielonej Górze, Zespołem Edukacyjnym nr 3, oraz Chrześcijańską Szkołą Podstawową „Salomon”.

- **Aktywności ruchowej lub kinezyterapii.**

W ramach oferowanych zajęć osoby starsze wykonywały ćwiczenia z zakresu kinezyterapii. Obecność fizjoterapeuty sprawiała, że seniorzy mogli liczyć na fachową pomoc, a wykonywane ćwiczenia służyły poprawie ich sprawności ruchowej oraz wydolności układu krążenia i oddechowego.

Przykładowo, w Dziennym Domu Mentor w Olsztynie regularnie (przynajmniej raz w tygodniu) odbywały się zajęcia kinezyterapii z wykorzystaniem choreoterapii dostosowane do potrzeb osób starszych.

- **Edukacyjne.**

Usługi edukacyjne umożliwiały osobom starszym podniesienie poziomu posiadanej wiedzy (np. podczas warsztatów muzealnych) oraz zdobycie nowych umiejętności w ramach zajęć językowych czy też kursów komputerowych.

Przykładowo, w Dziennym Domu w Łapach seniorzy uczestniczyli w zajęciach edukacyjnych mających na celu naukę posługiwania się Internetem oraz

Facebookiem, a także uczestniczyli w kursie języka angielskiego na poziomie podstawowym.

- **Kulturalno-oświatowe.**

Seniorzy mieli możliwość skorzystania z szerokiej oferty oświatowo-kulturalnej. W dziennych domach organizowane były występy artystyczne, spotkania z intrygującymi ludźmi czy też koncerty. Często osoby starsze miały również możliwość przygotowania własnych programów artystycznych, które prezentowane były podczas lokalnych uroczystości.

Podczas realizacji zadania w Dziennym Domu w Kamińsku (gmina Górowo Iławeckie) z okazji dnia kobiet zorganizowany został występ satyryka Krzysztofa Bujnowskiego. Oprócz tego seniorzy wzięli udział w koncercie promującym kulturę Kresów pn. „Kaziuki-Wilniuki” w Lidzbarku Warmińskim, zwiedzili Muzeum Gazownictwa w Górowie Iławeckim, oraz odbyli wycieczkę do zamku w Lidzbarku Warmińskim.

- **Socjalne, w tym posiłek.**

Pensjonariusze mieli zapewniony co najmniej jeden ciepły posiłek dziennie. Często praktyką było wspólne przygotowywanie posiłków w ramach zajęć kulinarnych.

Oprócz powyższego, przykładowo w ramach działań z zakresu pomocy socjalnej Dzienny Dom w Żorach zorganizował zbiórkę odzieży dla najuboższych seniorów korzystających z placówki.

- **Sportowo-rekreacyjne.**

Seniorzy korzystali także z zajęć sportowych organizowanych w dziennych domach. Niezwykłą popularnością cieszą się zajęcia z zakresu *Nordic Walking* oraz senioriady.

Różnego rodzaju ćwiczenia usprawniające (m.in. w odciążeniu, pływanie itp.) stały się podstawowym rodzajem zajęć oferowanym uczestnikom Dziennego Domu w Zamościu.

- **Terapia zajęciowa.**

Placówki utworzone w ramach programu, w 2016 r. oferowały szeroką ofertę aktywności z zakresu terapii zajęciowej. Osoby starsze mogły korzystać z zajęć grupowych i indywidualnych między innymi z zakresu: socjoterapii (np. rozmowy, zadania integracyjne), arteterapii (np. zajęcia malarskie, ceramiczne, decoupage, wikliniarstwo), biblioterapii (np. słuchowiska i audiobooki) muzykoterapii (np. wykonywanie prac plastycznych inspirowanych muzyką, zespołowe śpiewanie)

ergoterapii (nauka zdrowego stylu życia, ćwiczenie samodzielności) czy też ogrodnictwa.

Większość spośród ww. form terapii zajęciowej była dostępna dla uczestników Dziennego Domu w Wieniawie, którzy mieli również możliwość uczestnictwa w specjalnych zajęciach prowadzonych przez psychologa.

VIII. Przykłady zrealizowanych projektów

Moduł I Utworzenie Dziennego Domu w Trzebnicy

Dzienny Dom „Senior +” w Trzebnicy (województwo dolnośląskie) został utworzony w 2016 r. W ramach Programu „Senior +” przyznano w 2016 r. dotację w wysokości 240 000,00 zł dla zadania pn. „Utworzenie Dziennego Domu Senior-WIGOR przy ul. Księdza Bochenka w Trzebnicy”, w ramach którego dokonano adaptacji pomieszczeń na parterze istniejącego budynku mieszkalnego przy ul. ks. Bochenka w Trzebnicy, którego część użytkowana była już od wielu lat przez osoby starsze i organizacje kombatanckie.

W ramach adaptacji zapewniono standard wymagany w programie, zaprojektowano łazienkę, wyposażoną w dwie toalety, w tym jedną również dostosowaną dla osób niepełnosprawnych, uchwyty przy toalecie, umywalkę i prysznic z krzeselkiem, uchwyty pod prysznicem. Szatnię z szafkami oraz pokój ćwiczeń do utrzymania lub zwiększenia aktywności ruchowej seniorów, wyposażony w podstawowy sprzęt, odpowiedni do potrzeb i sprawności seniorów. Przebudowano aneks kuchenny, który zaaranżowano zgodnie z założeniami i wyposażony został w niezbędne sprzęty, np. zlewozmywak, zmywarkę i płytę do podgrzewania posiłków, lodówkę, piekarnik, wszystko to wbudowane w meble kuchenne. Zakupione zostały również naczynia niezbędne do przygotowania i spożycia posiłku przywiezionego w ramach cateringu (obiady) lub przygotowanego przez seniorów. Wydzielono miejsce na pranie i prasowanie umożliwiające swobodne korzystanie z deski do prasowania, stacji parowej oraz pralko-suszarki.

Zakupiono także wyposażenie niezbędne do podjęcia realizacji zadań na rzecz seniorów (zgodnie z założeniami programu), zapewniając odpowiednie standardy funkcjonowania placówki, zarówno sprzęt RTV, AGD, komputer (z dostępem do Internetu) i programy, meble, specjalistyczny sprzęt/urządzenia do realizacji zajęć, np. materace (optymalnie dostosowane do realnych potrzeb i możliwości funkcjonowania w poszczególnych pomieszczeniach).

Opiekę nad seniorami zlecono opiekunce-specjalistce, natomiast kierowanie Dziennym Domem powierzono kierownikowi Działu Usług Socjalnych OPS w ramach swoich

obowiązków. W grudniu 2016 r. zostały opracowane wewnętrzne procedury funkcjonowania placówki, w tym m. in.:

- regulamin organizacyjny,
- procedury naboru beneficjentów,
- harmonogram/plany pracy,
- inne wewnętrzne regulaminy.

Ogłoszenie o naborze ukazało się na stronie internetowej Gminy Trzebnica w połowie grudnia. Pomimo rozpoczęcia działania placówki 27 grudnia 2016 r., uczestnicy i ich rodziny deklarowali chęć uczestnictwa w zajęciach w formie adaptacyjnej do czasu podjęcia decyzji o uczestnictwie, zgodnie z regulaminem placówki. Na podstawie wydanych decyzji uczestnicy ponoszą opłaty za pobyt w placówce, zgodnie z *uchwałą Rady Miejskiej w Trzebnicy z dnia 30 listopada 2016 r.* Świadczenie usług na rzecz beneficjentów zadania w Dziennym Domu w Trzebnicy odbywa się przez 8 godzin dziennie od godziny 7:30 do 15:30.

W placówce oprócz zajęć socjalnych, edukacyjnych, kulturalno-oświatowych, sportowo-rekreacyjnych, aktywności ruchowej lub kinezyterapii, aktywizującymi społecznie (w tym wolontariat międzypokoleniowy), terapii zajęciowej, udzielane są także porady psychologiczne, świadczona jest pomoc w rozwiązywaniu trudnych sytuacji życiowych, prowadzone są grupy wsparcia dla seniorów.

Informacje dotyczące realizowanego zadania współfinansowanego ze środków w ramach Programu oraz zaproszenie Burmistrza Gminy Trzebnica do seniorów z terenu gminy do uczestnictwa w zajęciach oferowanych przez Dzienny Dom w Trzebnicy są zamieszczane na stronie internetowej Urzędu Miejskiego. W lokalnej prasie – „Panorama Trzebnicka” ukazał się artykuł o podpisaniu umowy z wykonawcą prac adaptacyjnych placówką oraz relacje z wizyt Burmistrza Gminy Trzebnicy w miejscu przeznaczonym na działalność Dziennego Domu. Dzięki realizacji zadania, którego celem było utworzenie placówki, seniorzy mają do dyspozycji infrastrukturę pozwalającą na aktywne spędzanie wolnego czasu, działania samopomocowe i integracyjne.

Moduł II Zapewnienie funkcjonowania Dziennego Domu w Woli Karczewskiej

Dzienny Dom działający w gminie Wiązowna (województwo mazowieckie) w 2016 r. otrzymał dotację na funkcjonowanie w wysokości 71 993,84 zł w ramach Modułu II Programu. Dom dziennego pobytu posiada 30 miejsc, w ramach których osoby starsze mogą wziąć udział w zajęciach terapeutycznych, prowadzonych w miłej atmosferze przez młodych, pełnych

wigoru, pomysłów i charyzmatycznych terapeutów. Seniorzy mają również możliwość korzystania z usług pielęgniarki oraz fizjoterapeuty.

Dzięki udzielonemu dofinansowaniu zapewniono bieżące utrzymanie placówki oraz realizację niezbędnych usług dostosowanych do potrzeb seniorów. Przeprowadzono również działania promocyjne, w ramach których rozdysponowano: 250 ulotek, 150 plakatów oraz przygotowano 3 tablice informujące o otrzymanym dofinansowaniu.

Osoby starsze uczęszczające do dziennego Domu „Senior +” w Woli Karczewskiej, w 2016 r. mogły korzystać z:

- kinezyterapii (indywidualnych i grupowych zajęciach usprawniających, pozwalających osobom starszym zachować wysoki stopień sprawności fizycznej);
- usług edukacyjnych (seniorzy brali udział między innymi w ćwiczeniach z zakresu ochrony przeciwpożarowej, podczas której mieli możliwość obserwacji pracy strażaków podczas szkolenia. W dziennym domu odbywały się również imprezy tematyczne o charakterze edukacyjnym – np. Dzień z Henrykiem Sienkiewiczem);
- usług kulturalnych (osoby uczęszczające do dziennego domu wzięły udział w Dniach Sójki Glinieckiej czy też uczestniczyli w wernisazu pt. „Nasze pomysły”, który odbył się w Radiówce”)
- usług opiekuńczych (świadczonych 10 osobom samotnym, które mają trudności w samoobsłudze i sprawnym funkcjonowaniu w środowisku. Przykładem tego rodzaju działań może być np. pomoc w pracach domowych czy też realizacja recept i zamawianie leków w aptece);
- usług prozdrowotnych (w ramach których odbywały się badania i stała kontrola ciśnienia tętniczego krwi, poziomu cukru oraz prowadzone były prelekcje mające na celu zwiększenie wiedzy seniorów z zakresu zdrowego życia);
- usług socjalnych (każdego dnia seniorzy otrzymywali gorący obiad składający się z dwóch dań)

Moduł II Zapewnienie funkcjonowania Dziennego Domu w Szczecinie

Działająca w Szczecinie placówka „Senior+” w 2016 r. otrzymała dotację na funkcjonowanie w wysokości 72 000,00 zł w ramach Modułu II Programu.

Prowadzenie Dziennego Domu Gmina Miasto Szczecin powierzyła organizacji pozarządowej, tj. Zachodniopomorskiemu Oddziałowi Okręgowemu Polskiego Czerwonego Krzyża w Szczecinie W roku 2016 seniorzy mieli możliwość korzystać z bogatej oferty gier i

zabaw stolikowych, usług fizjoterapeutycznych oraz szerokiej oferty zajęć aktywizujących przygotowanych przez pracowników i wolontariuszy (przeprowadzono m. in. zajęcia: z zakresu kinematografii i biblioterapii oraz zajęcia: integracyjne, manualne (arteterapia), kulinarne, ruchowe (kinezjoterapia), komputerowe czy też zajęcia z zakresu nauki języków obcych).

Podopieczni Dziennego Domu w bardzo szybkim czasie zaczęli przejawiać postawę otwartości na nowinki technologiczne. Chętnie brali udział w zajęciach z zakresu dietetyki, zdrowego stylu życia, udzielania pierwszej pomocy oraz nauki języka angielskiego. Wiele z Pań, uczęszczających na zajęcia do placówki zaczęło wspólnie gotować podczas zajęć kulinarnych, brać udział w zajęciach manualnych z zakresu arteterapii, zdobywając umiejętności przygotowywania wytworów metodami *decoupage*, origami itp. Ponadto systematyczne spotkania z dietetykiem oraz zdrowe posiłki przygotowywane przez podopiecznych w ramach zajęć kulinarnych, a także przez kucharzy zapewniających zdrowy catering pozwoliły na zmianę zwyczajów żywieniowych seniorów. Nie zabrakło także prelekcji i warsztatów na temat zdrowego stylu życia, prawidłowego odżywiania się i umiejętnego, rozsądnego używania leków. Wspólne spacerowanie, wyjścia kulturalne poza teren placówki oraz zajęcia grupowe z zakresu psychoterapii czy gry towarzyskie, a także udział w codziennym życiu placówki pozwoliły na zbudowanie wzajemnych relacji pomiędzy podopiecznymi placówki. Dzięki systematycznemu uczestnictwu w zajęciach wielu z seniorów otworzyło się na nowe znajomości i chętnie uczestniczyło w konwersacjach i dyskusjach na tematy poruszane w placówce.

Wielkim sukcesem okazało się nawiązanie współpracy z ogólnoeuropejską organizacją studencką – Erasmus Student Network Uniwersytetu Szczecińskiego, dzięki której możliwe było włączanie do programu codziennych zajęć, spotkań ze studentami zagranicznymi, którzy przebywali w Szczecinie w ramach wymiany studenckiej. Dzięki spotkaniom z zagraniczną młodzieżą seniorzy byli w stanie choć w minimalnym stopniu zrozumieć kulturę innych krajów oraz wymienić poglądy, doświadczenia, pasje, oraz przepisy kulinarne.

Oprócz zajęć, które systematycznie odbywały się w Dziennym Domu, takich jak: zajęcia kulinarne polegające na wspólnym przygotowywaniu zdrowego posiłku (drugiego śniadania), manualnych z zakresu arteterapii, *decoupage*, zajęcia plastyczne, tworzenie biżuterii, ozdób świątecznych, zajęć z zakresu relaksacji i aromaterapii, zajęć ruchowych, zajęć z zakresu biblioterapii, muzykoterapii i kinematografii oraz spotkań z kulturą, a także zajęć integracyjnych indywidualnych i grupowych z psychologiem oraz koordynatorami ds. działań w placówce (zajęcia komputerowe, wspólne czytanie prasy i książek, gry planszowe i karciane,

zajęcia kompensacyjne itp.) oferta wzbogacana była o różne wydarzenia i zajęcia tematyczne, a także spotkania z zaproszonymi gośćmi.

Środki uzyskane w ramach edycji 2016 Programu „Senior+” zapewniły dalsze funkcjonowanie przyjaznego, bezpiecznego miejsca w Szczecinie przeznaczonego dla osób starszych, osamotnionych. Miejsca, w którym seniorzy znaleźli przyjaciół i znajomych, z którymi mogli spędzać czas wolny, dzielić się problemami, troskami i radosnymi chwilami życia.

IX. Zmiany wprowadzone do Programu w 2016 r.

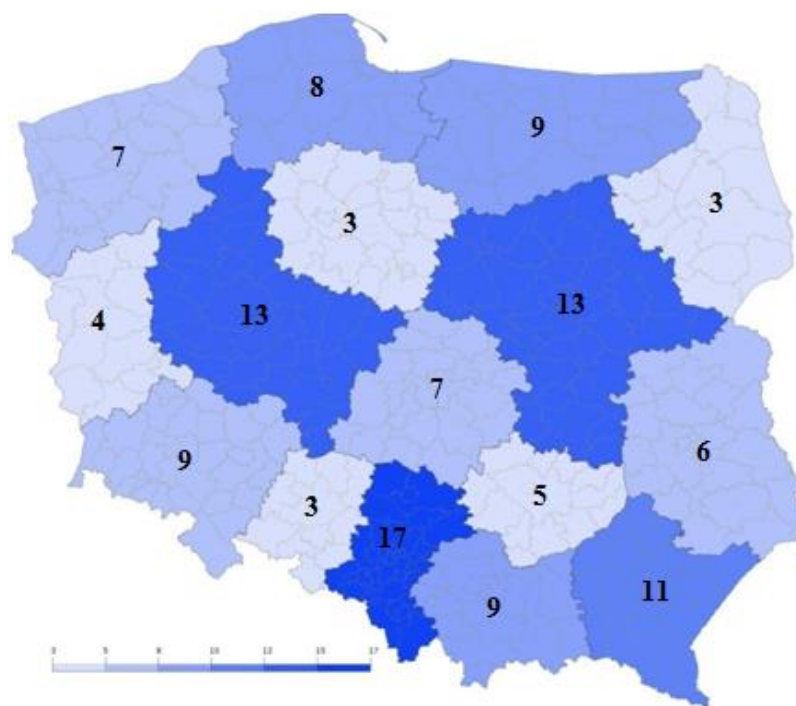
W związku z niedostosowaniem Programu do potrzeb i możliwości finansowanych jednostek samorządu terytorialnego, a co za tym idzie – niskim zainteresowaniem udziałem w Programie, *Uchwałą nr 157 Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2016 r. zmieniająca uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Senior-WIGOR” na lata 2015–2020*, zostały wprowadzone do Programu zmiany w celu zachęcenia gmin do tworzenia placówek dziennego pobytu dla osób starszych, spośród których należy wymienić:

- wprowadzenie możliwości tworzenia Klubów „Senior+”;
- zwiększenie możliwej do otrzymania dotacji na utworzenie oraz adaptację Dziennego Domu „Senior+”;
- wprowadzenie możliwości ponoszenia z dotacji wydatków inwestycyjnych podczas adaptacji pomieszczeń budynku;
- zwiększenie kwoty dofinansowania jednego miejsca miesięcznie w Dziennym Domu „Senior+” z 200 zł do 300 zł.

Podsumowanie

Program „Senior+” jest jednym z dwóch rządowych programów bezpośrednio realizujących politykę społeczną wobec osób starszych. Wraz z *Rządowym Programem na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych* są odpowiedziami na zjawisko starzenia się społeczeństwa. Oznacza to, iż ich waga dla rozwiązywania istotnych wyzwań rozwojowych jest znacząca. Program „Senior+” jest programem wyraźnie ukierunkowanym na działania infrastrukturalne. Na podstawie przeprowadzonej analizy podsumowującej realizację edycji 2016 Programu, należy zauważyć, że od początku jego funkcjonowania, ze wsparcia w ramach programu skorzystało 127 jednostek samorządu terytorialnego.

Mapa 1 Placówki powstałe w ramach Programu „Senior+” w latach 2015-2016 z podziałem na województwa.

Źródło: opracowanie własne (DAS MRPiPS).

Dzięki wsparciu finansowemu gmin i powiatów w tworzeniu oraz utrzymaniu placówek „Senior +” zwiększa się dostępność osób starszych do usług społecznych oraz poprawia się jakość ich życia. Seniorzy, w ciągu każdego dnia pobytu w placówce „Senior +” otrzymują opiekę, wsparcie, ciekawą i rozbudowaną ofertę spędzenia czasu wolnego, poczucie bezpieczeństwa, a także mogą korzystać z zajęć usprawniających ich aktywność ruchową i kondycję psychofizyczną.

W ramach edycji 2016 Programu, powstało 28 nowych placówek, a 95 już istniejących skorzystało ze wsparcia na bieżące funkcjonowanie. Każda z placówek spełnia standardy

przyjęte w programie. Program stanowi odpowiedź na znaczące braki w infrastrukturze społecznej w kraju – w zakresie zapewnienie dostępu do placówek dziennego pobytu i przynosi oczekiwane rezultaty.